

بررسی همبستگی درک از توانایی حل مسأله با مهارت قاطعیت در دانشجویان پرستاری

نعیمه سیدفاطمی* زینب مشیرآبادی** لیلی بریم‌نژاد*** حمید حقانی****

چکیده

زمینه و هدف: در سال‌های اخیر ماهیت عملکرد بالینی، تغییر پیدا کرده و تحت تأثیر انواع مدل‌های گام به گام حل مسأله قرار گرفته است، این تغییر، نیاز به افرادی که مهارت‌های حل مسأله را به طور مؤثر در عملکردشان به کار گیرند، ضروری‌تر می‌سازد. از سویی قاطعیت بالا برای پرستاران و دانشجویان پرستاری، یک ضرورت است تا بتوانند در برقراری ارتباطی بهتر و استفاده مؤثر از دانش و مهارت‌های حرفه‌ای خود توانمند باشند. هدف این مطالعه، تعیین مهارت‌های حل مسأله و قاطعیت در دانشجویان کارشناسی پرستاری بود.

روش بررسی: مطالعه حاضر از نوع مقطعی می‌باشد. جامعه پژوهش کلیه دانشجویان سال اول تا چهارم کارشناسی پرستاری شاغل به تحصیل در سال تحصیلی ۸۹-۸۸ دانشگاه علوم پزشکی ایران بودند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه حل مسأله هینر و پیترسون و آزمون قاطعیت راتوس همراه با سؤالات مربوط به مشخصات فردی بود. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. از آزمون آماری آنالیز واریانس یک طرفه، آزمون تی مستقل و ضریب همبستگی پیرسون برای تحلیل داده‌ها استفاده شد.

یافته‌ها: ۳۲۲ دانشجو با تکمیل و عودت پرسشنامه‌ها در این مطالعه شرکت کردند. میانگین امتیاز دانشجویان در مهارت حل مسأله ۸۹/۵ و در مهارت قاطعیت ۱۲/۱ به دست آمد، که نشان‌دهنده سطح متوسط هر دو مهارت است. نتایج همچنین نشان داد سطح هر دو مهارت حل مسأله و قاطعیت در دانشجویان سال چهارم نسبت به سایر دانشجویان بالاتر بود، با این حال فقط بین میانگین امتیازات مهارت قاطعیت دانشجویان سال‌های مختلف تحصیلی تفاوت معنادار آماری وجود داشت ($F=2/85$ و $p < 0/027$).

مطالعه همچنین نشان داد سطح بالای مهارت حل مسأله با سطح بالایی از مهارت قاطعیت همراه است. نتیجه‌گیری: برنامه‌های آموزشی باید با فراهم کردن فرصت تعلیم و تمرین مهارت‌های مختلف زندگی، دانشجویان را به توانمندی‌های مختلف از جمله مهارت حل مسأله و قاطعیت مجهز نماید. آموزش پرستاری نیز باید توانایی دانشجویان در حل مسایل بالینی و در نتیجه کارآمدی آن‌ها را به عنوان مراقبین بهداشتی ارتقاء بخشد.

واژه‌های کلیدی: حل مسأله، قاطعیت، آموزش، دانشجوی پرستاری

نویسنده مسئول: زینب مشیرآبادی؛ مرکز آموزشی درمانی چشم پزشکی علوی تبریز
e-mail: moshirabadizeinab@yahoo.com

- دریافت مقاله: تیر ماه ۱۳۹۲ - پذیرش مقاله: آبان ماه ۱۳۹۲

مهارت‌های تصمیم‌گیری، حل مسأله و کارآمدی است. آموزش پرستاری بخشی از نظام آموزش عالی است که با حیات انسان‌ها سروکار دارد و باید با پیشرفت‌های سریع علم و فن‌آوری و نیازهای در حال تغییر جامعه هماهنگ بوده، افرادی توانا را در حل مسایل بالینی و مجهز به تفکر خلاق و انتقادی و

مقدمه

هدف اصلی آموزش در علوم پزشکی، علاوه بر رشد شایستگی‌های حرفه‌ای، توسعه

* عضو مرکز تحقیقات مراقبت‌های پرستاری، دانشیار گروه آموزشی روان‌پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران
** سوپروایزر آموزشی مرکز آموزش درمانی چشم پزشکی علوی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران
*** عضو مرکز تحقیقات مراقبت‌های پرستاری، استادیار گروه آموزشی کودکان دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران
**** مربی گروه آموزشی آمار حیاتی دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران

عناوین مختلف حل مسأله، تفکر انتقادی و تصمیم‌گیری و خلاقیت مورد توجه قرار گرفته است (۸).

پرستاران به طور روزمره با بیماران، همکاران و سایر کارکنان مراقبت بهداشتی تعامل دارند، این تعاملات زمانی ارتقا می‌یابد که فرد مهارت‌های ارتباطی خوبی داشته باشد (۹). قاطعیت، یکی از مؤلفه‌های مهارت در روابط بین فردی بوده و در ارتقای وضعیت سلامت روان نقش مهمی دارد به طوری که باعث افزایش اعتماد به نفس در روابط بین فردی و عملکرد فردی و همچنین بهبود کیفیت روابط انسانی می‌شود (۱۰). قاطعیت به عنوان رفتاری با ارزش در پرستاری مدنظر بوده و منجر به نتایج مثبت مثل ارتقاء مهارت‌های رهبری، افزایش رضایت از شغل، اجتناب از مصالحه در مراقبت از بیمار، تخفیف تنش‌های کاری و افزایش اثرگذاری پرستاران در تغییرات می‌شود. توانایی ارائه پاسخ قاطعانه مناسب در موقعیت‌های بحرانی یا بالقوه خطرناک یک مهارت حیاتی و نجات‌دهنده زندگی بیماران می‌باشد (۹).

شواهد نشان می‌دهد که قاطعیت می‌تواند به عنوان ابزاری برای کنترل مؤثر تنش درک شده در پرستاران و دانشجویان پرستاری به کار رود و دانشجویان پرستاری برای مقابله با استرس‌های احتمالی که در طی آموزش خود تجربه می‌کنند، همانند پرستاران، نیازمند سطوح بالاتری از مهارت قاطعیت هستند. به عقیده Deltsidou از آن جایی که پرستاران به سمت عملکردهایی فراتر از نقش‌های سنتی می‌روند، نیاز روزافزونی به رفتار قاطعانه

همچنین پویا در فرآیند کار گروهی تربیت نماید (۱). در برنامه آموزشی، دانشجویان برای ایفای نقش‌های خود در سیستم مراقبت بهداشتی فعلی و آتی آماده می‌شوند (۲). در مقایسه با گذشته، امروزه به هنگام شروع به کار، از دانش‌آموختگان توقع بیشتری برای حل مسأله و تصمیم‌گیری وجود دارد. در واقع جامعه نیازمند دانشجویانی است که دارای قدرت همکاری، حل مسأله و اخذ تصمیمات حرفه‌ای مناسب باشند (۳).

توانایی حل مسأله که مهارتی حیاتی برای زندگی در عصر حاضر است (۴) در پرستاری نیز جزء مهارت‌های اساسی بوده و برخی از صاحب‌نظران تأکید دارند که این مهارت در سایه به‌کارگیری یک روش نظام‌مند و انتظارات مشخص، ارتقا می‌یابد (۵). Roberts معتقد است: در سال‌های اخیر، ماهیت عملکرد بالینی تغییر پیدا کرده و تحت تأثیر انواع مدل‌های گام به گام حل مسأله قرار گرفته است، این تغییر، نیاز به افرادی که مهارت‌های حل مسأله را به طور مؤثر در عملکردهایشان به کار گیرند، ضروری‌تر می‌سازد و آموزش‌های قبل از استخدام، پایه اصلی در کسب و رشد چنین مهارت‌هایی در پرستاران مبتدی می‌باشد (۶). ضروری است دانشجویان، آموزشی را دریافت کنند که شامل راهکارهای حل مسأله باشد و آموزش پرستاری جهت توسعه مهارت، باید این فرصت یادگیری را برای دانشجویان فراهم نماید (۷). به عبارت دیگر افزایش و بهبود مهارت‌های تفکر دانشجویان یکی از ابعاد مورد توجه در فرآیند آموزش- یادگیری است اهمیت تفکر و راه‌های تقویت آن در متون، تحت

زمان کمی برای رشد ایده‌ها و ارتقای مهارت‌های ضروری ذهنی، رفتاری و ارتباطی فراهم می‌شود. مهارت‌های حل مسأله و قاطعیت جزئی از صلاحیت‌های حرفه‌ای هستند که انتظار می‌رود در طول زمان از طریق آموزش کسب شده و پرورش یابد، به همین منظور این مطالعه با هدف بررسی مهارت‌های حل مسأله و قاطعیت و ارتباط بین این دو متغیر در دانشجویان پرستاری انجام گرفته است.

روش بررسی

مطالعه حاضر از نوع همبستگی توصیفی بوده و جامعه پژوهش شامل کلیه دانشجویان سال اول تا چهارم کارشناسی پرستاری در سال تحصیلی ۸۹-۸۸ دانشگاه علوم پزشکی ایران بودند. این مطالعه به صورت سرشماری انجام یافته است. از ۳۸۰ دانشجوی کارشناسی پرستاری ۳۳۰ نفر در این مطالعه شرکت کردند. پس از دریافت مجوزهای لازم پژوهشگر جهت دسترسی به نمونه‌ها با هماهنگی دفتر برنامه‌ریزی آموزش به کلاس‌های درس و بخش‌های کارآموزی بالینی در بیمارستان‌ها مراجعه نمود. پس از توضیح درباره محرمانه ماندن اطلاعات و عدم لزوم درج نام و داوطلبانه بودن شرکت در مطالعه از دانشجویان خواسته شد که در صورت تمایل پرسشنامه‌ها را تکمیل کنند. زمان لازم برای تکمیل پرسشنامه حدود ۲۰ دقیقه بود.

ابزارهای گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه حل مسأله Heppner و Petersen و آزمون قاطعیت Rathus به همراه سؤالات مربوط به مشخصات فردی (از جمله سن،

دارند، تا بتوانند در انجام وظایف اصلی خود، یعنی دفاع از حقوق بیمار و انجام مسؤولیت‌های مدیریتی موفق باشند (۹). از این رو قاطعیت بالا برای پرستاران و دانشجویان پرستاری که ارائه‌دهنده خدمات به افراد، خانواده‌ها و جامعه هستند، ضروری است تا بتوانند از دانش و مهارت‌های حرفه‌ای خود استفاده مؤثر داشته باشند (۱۱). درباره رفتار قاطعانه دانشجویان پرستاری، اطلاعات اندکی در دسترس است. نتیجه مطالعه تقوی لاریجانی و همکاران نشان داد حدود ۷۰٪ از دانشجویان پرستاری مورد مطالعه، قاطعیت متوسط یا پایین داشتند (۱۲).

برنامه‌های آموزشی دانشجویان پرستاری، باید منجر به رشد و توسعه فکری آنان شود، تا قادر باشند با کیفیت بالایی مسؤولیت مراقبت از بیماران خود را به عهده گیرند. شایستگی‌های اساسی ویژگی‌هایی هستند که پرستار برای ارائه مراقبت سالم، مؤثر و اخلاقی به آن‌ها نیاز دارد و از طریق آموزش کسب می‌شود. توانایی‌های لازم برای تبدیل شدن دانشجویان پرستاری به افرادی شایسته و با صلاحیت در ارائه مراقبت‌های همه جانبه، باید در طی برنامه‌های آموزش پرستاری، کسب شود. قاطعیت یکی از این ویژگی‌هاست (۲) و رفتار قاطعانه باید تقویت شود. در حالی که برخی مطالعات خلاف این فرآیند را در آموزش پرستاری نشان داده است (۱۳). متأسفانه به نظر می‌رسد به دلیل فشردگی زمانی در برنامه‌های نظری و کارآموزی و همچنین ماهیت انتظارات آموزشی و محتوای طرح‌های دروس در محیط‌های آموزشی فعلی،

جنس، سال تحصیلی، وضعیت تأهل و سابقه کار) بود.

به منظور اندازه‌گیری درک از توانایی حل مسئله در دانشجویان از پرسشنامه Heppner و Petersen (۱۹۸۲) استفاده شد. این ابزار شامل ۳۲ گویه به صورت مقیاس ۶ حالتی لیکرت از «کاملاً موافقم» با «نمره ۱» تا «کاملاً مخالفم» با «نمره ۶» است. دامنه نمره درک از توانایی حل مسئله ۱۹۲-۳۲ و نمره پایین‌تر نشان‌دهنده درک بالاتر از توانایی است. این ابزار شامل ۳ عامل اعتماد در حل مسئله (Problem-Solving Confidence: PSC) با ۱۱ گویه، عامل شیوه اجتناب-گرایش به مسئله (Approach Avoidance Style: AAS) با ۱۶ گویه و عامل کنترل شخصی (Personal Control: PC) با ۵ گویه است. دامنه نمرات ۳ عامل اعتماد در حل مسئله، شیوه اجتناب-گرایش به مسئله و کنترل شخصی به ترتیب ۱۱-۶۶، ۱۶-۹۶ و ۳۰-۵ می‌باشد. در تمامی گویه‌ها و عوامل ذکر شده نمره پایین‌تر نشان‌دهنده ارزیابی مثبت از توانایی حل مسئله است (۱۴).

پرسشنامه یاد شده در مطالعات مختلف مورد استفاده قرار گرفته و پایایی قابل قبولی را در نمونه‌های مستقل و گروه‌های فرهنگی مختلف نشان داده است. ضریب آلفا برای کل پرسشنامه درک از توانایی حل مسئله ۰/۸۹-۰/۸۳، عامل اعتماد در حل مسئله ۰/۷۹-۰/۷۶، عامل شیوه اجتناب-گرایش به مسئله ۰/۸۴-۰/۷۷ و عامل کنترل شخصی ۰/۷۲-۰/۶۹ گزارش شده است (۱۵). Heppner و Petersen ضریب همبستگی در آزمون مجدد

بعد از دو هفته برای کل پرسشنامه $r=0/89$ ، عامل اعتماد در حل مسئله $r=0/85$ ، عامل شیوه اجتناب-گرایش به مسئله $r=0/88$ و عامل کنترل شخصی $r=0/83$ به دست آوردند (۱۶).

آنان روایی همگرای ابزار خود را از طریق بررسی ارتباط بین نمرات این پرسشنامه با سایر آزمون‌های موجود حل مسئله بررسی کردند ($p<0/001$) که نشان‌دهنده ارتباط معنادار آماری بود ($p<0/001$) (۱۶). در این مطالعه برای تعیین روایی ابتدا این پرسشنامه ترجمه و پس از تأیید آن توسط دو عضو هیأت علمی دانشکده روان‌شناسی تبریز از نظر ترجمه و تناسب با موقعیت فرهنگی در اختیار ۸ نفر از اعضای هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی ایران قرار گرفت تا در خصوص روایی محتوی آن قضاوت کنند. جهت تعیین ضریب پایایی ابزار، پرسشنامه یاد شده در اختیار ۳۰ نفر از دانشجویان پرستاری مقطع کارشناسی دانشگاه علوم پزشکی تبریز قرار گرفت. در این مطالعه ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه برابر ۰/۹۴ برای عامل اعتماد در حل مسئله برابر با ۰/۸۶، برای عامل شیوه اجتناب-گرایش به مسئله ۰/۸۷ و برای عامل کنترل شخصی ۰/۷۴ به دست آمد.

آزمون قاطعیت Rathus یک آزمون ۳۰ سؤالی است که پاسخ گزینه‌های آن عبارت است از: کاملاً این طور هستم=۳+ امتیاز، نسبتاً این طور هستم=۲+، خیلی کم این طور هستم=۱+، خیلی کم با خصوصیات من تفاوت دارد=۱-، نسبتاً با خصوصیات من تفاوت دارد=۲-، کاملاً با خصوصیات من تفاوت دارد=۳- در عبارات دسسته اول

دختر آزمون تی مستقل، استفاده شد. ضریب همبستگی پیرسون هم برای بررسی همبستگی مهارت حل مسأله و قاطعیت به کار رفت.

یافته‌ها

از ۳۸۰ دانشجوی کارشناسی پرستاری ۳۳۰ نفر پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند و عودت دادند. تعداد ۸ پرسشنامه به دلیل زیاد بودن سؤالات بی‌پاسخ، کنار گذاشته شد و در نهایت ۳۲۲ پرسشنامه تکمیل شده مورد استفاده قرار گرفت.

از ۳۲۲ دانشجوی شرکت‌کننده در مطالعه، ۱۹۸ نفر (۶۲/۲۶٪) دختر و ۱۲۰ نفر (۳۷/۷۴٪) پسر بودند. ۱۱۷ نفر (۳۶/۶۸٪) دانشجوی سال اول، ۸۳ نفر (۲۶/۰۲٪) سال دوم، ۷۰ نفر (۲۱/۹۴٪) سال سوم و ۴۹ نفر (۱۵/۳۶٪) دانشجوی سال آخر بودند. میانگین سنی دانشجویان در مطالعه حاضر ۲۰/۸ بود. میانگین امتیاز درک دانشجویان از توانایی حل مسأله $89/5 \pm 21/51$ و مهارت قاطعیت $12/1 \pm 25/55$ به دست آمد که نشان‌دهنده سطح متوسط هر دو مهارت است.

میانگین امتیاز درک دانشجویان از توانایی حل مسأله به صورت کلی و به تفکیک سه عامل اعتماد در حل مسأله، شیوه اجتناب-گرایش به مسأله و کنترل شخصی و همچنین مهارت قاطعیت به تفکیک جنس در جدول شماره ۲ و به تفکیک سال تحصیلی در جدول شماره ۳ آمده است. براساس یافته‌های جدول شماره ۲ تنها عامل اعتماد در حل مسأله بین دو جنس اختلاف معنادار آماری دارد ($p < 0/001$). همچنین یافته‌های جدول شماره

(۳۰، ۱، ۲، ۴، ۵، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۹، ۲۳، ۲۴، ۲۶) هرچه نمره کسب شده به (-۳) یعنی «کاملاً با خصوصیات من تفاوت دارد» نزدیک‌تر باشد، رفتار فرد از قاطعیت بیشتری برخوردار است. این روند در سایر عبارات معکوس بوده بدین معنی که هرچه میانگین کسب شده به (+۳) یعنی «کاملاً این طور هستم» نزدیک‌تر باشد، رفتار فرد قاطعانه‌تر است. امتیاز نهایی پس از تغییر علائم مثبت یا منفی، به دست می‌آید. دامنه امتیازات از -۹۰ تا +۹۰ بوده و هرچه امتیازات به +۹۰ نزدیک‌تر، نشان‌دهنده قاطعیت بیشتر و بالعکس امتیازات نزدیک‌تر به -۹۰ بیانگر قاطعیت کم در رفتار فرد است (۱۷).

در مطالعه دژبخش به نقل از بحرینی ضریب همبستگی آزمون قاطعیت Rathus $r = 0/87$ تعیین شد. در مطالعه خوشنوی فومنی، ضریب پایایی آلفای کرونباخ برای آزمون قاطعیت Rathus برابر ۰/۶۶ به دست آمد (۱۷ و ۱۸). در این مطالعه جهت تعیین ضریب پایایی آزمون قاطعیت Rathus پرسشنامه مربوطه در اختیار ۳۰ نفر از دانشجویان پرستاری که جزء شرکت‌کننده در مطالعه نبودند ولی ویژگی‌های اصلی نمونه‌های مورد مطالعه را داشتند قرار گرفت. ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۲ محاسبه گردید.

برای استفاده از هر دو ابزار حل مسأله و قاطعیت از سازندگان اصلی اجازه کتبی اخذ گردید. داده‌های جمع‌آوری شده از مطالعه با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جهت مقایسه دانشجویان سال اول تا چهارم آزمون آماری آنالیز واریانس یک طرفه و مقایسه دانشجویان پسر و

۳ نشان می‌دهد مهارت قاطعیت در دانشجویان سال چهارم نسبت به سایر دانشجویان، بالاتر است و آزمون آنالیز واریانس بین میانگین امتیاز مهارت قاطعیت دانشجویان برحسب سال تحصیلی اختلاف معنادار آماری را نشان داد ($F=2/85$ و $p \leq 0/037$).

در این مطالعه با توجه به ابزار گردآوری داده‌ها در زمینه درک از توانایی حل مسأله،

امتیاز پایین‌تر نشان‌دهنده درک بالاتر از توانایی بود. در حالی که در ابزار قاطعیت امتیاز بالا نشان‌دهنده قاطعیت بیشتر بود. لذا یافته‌ها نشان داد بین امتیاز درک از توانایی حل مسأله و امتیاز مهارت قاطعیت، همبستگی منفی و معنادار وجود دارد ($r=-0/484$ و $p < 0/0001$).
به عبارت دیگر درک بالاتر از توانایی حل مسأله با مهارت قاطعیت بیشتر همراه است.

جدول ۱- توزیع فراوانی دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایران در سال ۱۳۸۸ برحسب مشخصات فردی

توضیحات	درصد	تعداد	مشخصات فردی	
			جنس	سال تحصیلی
۴ نفر نامشخص	۳۷/۷	۱۲۰	دختر	سال تحصیلی
	۶۲/۳	۱۹۸	پسر	
۳ نفر نامشخص	۳۶/۷	۱۱۷	اول	سن
	۲۶	۸۳	دوم	
	۲۱/۹	۷۰	سوم	
	۱۵/۴	۴۹	چهارم	
۹ نفر نامشخص	۴۵/۴	۱۴۲	۱۸ تا ۲۰ سال	وضعیت تأهل
	۵۰/۵	۱۵۸	۲۱ تا ۲۳ سال	
	۴/۱	۱۳	بالاتر از ۲۴ سال	
۴ نفر نامشخص	۹۴	۲۹۹	مجرد	سابقه کار
	۶	۱۹	متاهل	
۱ نفر نامشخص	۱۵/۳	۴۹	دارد	سابقه کار
	۸۴/۷	۲۷۲	ندارد	

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار امتیازات دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایران از درک خود در توانایی حل مسأله و مهارت قاطعیت برحسب جنس در سال ۱۳۸۸

نتیجه آزمون	جمع	دختر	پسر	جنس
				درک از توانایی حل مسأله و قاطعیت
$p=0/001$	$25/74 \pm 8/22$	$26/02 \pm 8/97$	$24/10 \pm 6/39$	عامل اعتماد در حل مسأله
$p=0/78$	$44/35 \pm 11/38$	$43/83 \pm 11/74$	$44/98 \pm 10/72$	عامل شیوه اجتناب - گرایش به مسأله
$p=0/82$	$19/38 \pm 5/43$	$19/61 \pm 5/48$	$18/99 \pm 5/41$	عامل کنترل شخصی
$p=0/22$	$89/5 \pm 21/51$	$89/99 \pm 22/6$	$88/11 \pm 19/53$	مجموع درک از توانایی حل مسأله
$p=0/21$	$12/1 \pm 25/55$	$11/66 \pm 27/05$	$13/14 \pm 22/3$	مهارت قاطعیت

جدول ۳- میانگین و انحراف معیار امتیازات دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایران در درک از توانایی حل مسأله و قاطعیت برحسب سال تحصیلی، در سال ۱۳۸۸

نتیجه آزمون	سال تحصیلی					درک از توانایی حل مسأله و قاطعیت
	جمع	چهارم	سوم	دوم	اول	
$F=0/48$ $p=0/69$	میانگین و انحراف معیار ۲۵/۷۴±۸/۲۲	میانگین و انحراف معیار ۲۴/۸۸±۹/۳۴	میانگین و انحراف معیار ۲۵/۸۸±۷/۳۶	میانگین و انحراف معیار ۲۶/۵۷±۹/۱۹	میانگین و انحراف معیار ۲۵/۵۱±۷/۶۱	عامل اعتماد در حل مسأله
$F=1/61$ $p=0/18$	میانگین و انحراف معیار ۴۴/۳۵±۱۱/۳۸	میانگین و انحراف معیار ۴۱/۴۲±۱۴/۳۲	میانگین و انحراف معیار ۴۵/۳۱±۱۱/۹۳	میانگین و انحراف معیار ۴۵/۶۳±۱۰/۵۴	میانگین و انحراف معیار ۴۴/۰۲±۱۰/۲	عامل شیوه اجتناب- گرایش به مسأله
$F=2/04$ $p=0/1$	میانگین و انحراف معیار ۱۹/۳۸±۵/۴۳	میانگین و انحراف معیار ۱۷/۸۳±۶/۶۴	میانگین و انحراف معیار ۲۰/۲۸±۴/۹۸	میانگین و انحراف معیار ۱۹/۳۳±۵/۴۲	میانگین و انحراف معیار ۱۹/۵۸±۵/۰۲	عامل کنترل شخصی
$F=1/46$ $p=0/22$	میانگین و انحراف معیار ۸۹/۵۵±۲۱/۵۱	میانگین و انحراف معیار ۸۴/۱۸±۲۷/۴۷	میانگین و انحراف معیار ۹۱/۵۲±۲۰/۸۴	میانگین و انحراف معیار ۹۱/۵۷±۲۱/۸۷	میانگین و انحراف معیار ۸۹/۱۳±۱۸/۷۱	مجموع درک از توانایی حل مسأله
$F=2/85$ $p=0/037$	میانگین و انحراف معیار ۱۲/۱±۲۵/۵۵	میانگین و انحراف معیار ۲۱/۳۹±۳۰/۰۱	میانگین و انحراف معیار ۱۲/۶۳±۲۵/۱۴	میانگین و انحراف معیار ۸/۵۹±۲۲/۴۵	میانگین و انحراف معیار ۱۰/۵۶±۲۵/۴۶	مهارت قاطعیت

است. به نظر می‌رسد رشته تحصیلی می‌تواند

با این مهارت ارتباط داشته باشد.

در مقایسه با یافته‌های پژوهش در مطالعه

Uslu و Girgin، مطالعه Baumberger-Henry

که از ابزار مشابه استفاده کرده‌اند میانگین درک

از توانایی حل مسأله به ترتیب ۸۶/۹۹، ۸۳/۱۲

بود. در مطالعه Altun نیز میانگین درک از

توانایی حل مسأله ۸۳/۵۴ گزارش شده است

که در هر ۳ مورد امتیاز درک از توانایی حل

مسأله نسبت به نمونه‌های مطالعه حاضر بیشتر

است. به بیان دیگر در مطالعه حاضر

دانشجویان پرستاری درک پایین‌تری از توانایی

حل مسأله داشتند (۱۵،۳ و ۲۰). شاید تفاوت در

نمونه‌ها از نظر رشته تحصیلی و همچنین

تفاوت‌های فرهنگی و نژادی دلیلی بر اختلاف

موجود باشد.

ارزیابی دانشجویان از عامل اعتماد در

حل مسأله در مطالعه حاضر (۲۵/۷۴) با نتایج

حاصل از خودارزیابی این عامل در نمونه‌های

پژوهش مطالعه Heppner و Petersen و

بحث و نتیجه‌گیری

میانگین امتیاز دانشجویان در مقوله درک

از توانایی حل مسأله ۸۹/۵±۲۱/۵۱ بود که

نشان‌دهنده سطح متوسط این مهارت است.

میانگین امتیاز مهارت حل مسأله در مطالعه

حاضر در مقایسه با مطالعه Huang که

میانگین امتیاز مهارت حل مسأله دانش‌آموزان

را (۹۳/۸) گزارش نموده است، کمتر از امتیاز

در مطالعه حاضر است. میانگین سنی بالاتر

دانشجویان در مطالعه حاضر (۲۰/۸ سال)

نسبت به نمونه‌های مورد پژوهش در مطالعه

Huang (۱۶/۳۵ سال) ممکن است دلیل این

اختلاف باشد، چرا که با افزایش سن فرصت

برای داشتن تجربه حل مسایل بیشتر فراهم

می‌شود (۱۴). نمونه‌های پژوهش حاضر

همچنین نسبت به دانشجویان دبیری ریاضیات

و علوم اجتماعی در مطالعه Yavuz و همکاران

(با میانگین ۹۳/۸۲)، مهارت حل مسأله بالاتر

داشتند (۱۹). ابزار گردآوری داده‌ها در دو

مطالعه یاد شده همان ابزار مطالعه حاضر بوده

Girgin همسو بود (۲۰) ولی با مطالعه Yavuz و همکاران مغایرت دارد (۱۹) که در آن دختران توانایی خود را در حل مسأله بهتر ارزیابی نمودند و اختلاف میانگین نمرات در دو گروه از نظر آماری معنادار بود.

میانگین امتیاز مهارت قاطعیت دانشجویان در این مطالعه ۱۲/۱ به دست آمد که نسبت به دانشجویان پرستاری در مطالعه Karagozoglu و همکاران (با میانگین ۳۶/۲۹) به طور قابل ملاحظه‌ای پایین‌تر بود (۱۱).

نتایج نشان داد، میانگین نمره مهارت قاطعیت در پسران بیشتر از دختران است. با این حال اختلاف میانگین امتیازات تفاوت معنادار آماری نداشت. نتایج این مطالعه با مطالعه تقوی لاریجانی و همکاران در بین دانشجویان پرستاری و مامایی همخوانی دارد (۱۲). اجتماعی‌شدن و همانندسازی براساس نقش تعریف شده فرهنگی، بر تصمیمات زندگی و نحوه رفتار بسیار مؤثر است (۲۲). رفتار متفاوت والدین با فرزندان دختر و پسر، اسباب‌بازی‌ها و سرگرمی‌های متفاوت، توقعاتی که فرهنگ از رفتار دو جنس دارد از عواملی هستند که باعث تفاوت در قاطعیت دو جنس زن و مرد می‌شود. پسران با بازی در دنیای خارج از خانه و بازخوردهایی که دریافت می‌کنند، می‌آموزند هر عملی از سوی آن‌ها پاسخی به دنبال دارد و نیازهایشان برآورده خواهد شد. ایجاد حس ذی‌حق بودن در آن‌ها باعث می‌شود برای به دست آوردن چیزی که می‌خواهند قاطع باشند، در حالی که دختران رفتارهای منفعل‌تری نشان می‌دهند (۲۳). اما این که تفاوت معناداری در قاطعیت دانشجویان پرستاری پسر و دختر

Largo-Wight همخوانی داشت (۱۶ و ۲۱). در حالی که دانش‌آموزان در مطالعه Huang با میانگین ۲۸/۱ نسبت به نمونه‌های پژوهش حاضر، اعتماد کم‌تری در حل مسأله داشتند (۱۴).

در مورد عامل شیوه اجتناب و گرایش به مسأله، در مطالعه حاضر ارزیابی دانشجویان (۴۴/۳۵) با نتایج مطالعه Heppner و Petersen مشابهت دارد (۱۶)، در حالی که در مقایسه با مطالعه Huang با میانگین ۴۸/۳ و مطالعه Largo-Wight، ۴۶/۶ هم‌خوان نیست. در مطالعات یاد شده این مهارت ضعیف بوده است (۱۴ و ۲۱).

نتیجه ارزیابی عامل کنترل شخصی دانشجویان در مطالعه حاضر (۱۹/۳۸) با نتایج مطالعه Heppner و Petersen همخوانی دارد (۱۶). در حالی که در مقایسه با دانشجویان مطالعه Huang (با میانگین ۱۷/۴) و مطالعه Largo-Wight (با میانگین ۱۶/۴)، این مهارت کم‌تر بوده است (۱۴ و ۲۱). به نظر می‌رسد اتکای بیشتر فرزندان به خانواده در فرهنگ ایرانی از عوامل مؤثر بر کاهش حس کنترل شخصی بوده است.

دانشجویان پسر در درک از توانایی حل مسأله (کلی) و عوامل اعتماد در حل مسأله و کنترل شخصی نسبت به دختران امتیاز بالاتر داشتند و دانشجویان دختر در عامل شیوه اجتناب-گرایش به مسأله درک بهتری نسبت به دانشجویان پسر داشتند، اما فقط بین میانگین امتیازات عامل اعتماد به حل مسأله، در دختران و پسران، تفاوت معنادار آماری دیده شد و $(p \leq 0/001)$. نتایج این مطالعه با مطالعه Uslu و

مطالعه شریعت‌یار که با استفاده از مقیاس شیوه حل مسأله Cassidy و Long (۱۹۹۶) و آزمون جرأتمندی Jerabek (۱۹۹۶) انجام یافت، نیز نشان‌دهنده ارتباط مثبت بین میزان قاطعیت و شیوه حل مسأله سازنده در دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی است. تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی به ویژه مهارت‌های ارتباطی بر افزایش شیوه‌های مناسب و کاهش شیوه‌های ناکارآمد حل مسأله در نوجوانان در بسیاری از پژوهش‌ها به تأیید رسیده است (۴). با توجه به این که قاطعیت بالا اجازه توسعه سایر مهارت‌های اجتماعی را می‌دهد، به جرأت می‌توان گفت افراد قاطع مهارت‌های حل مسأله بهتری هم دارند (۲۶).

هدف آموزش ایجاد تغییر در رفتار فراگیران می‌باشد. برنامه‌های آموزشی پرستاری نیز، باید منجر به رشد و توسعه فکری دانشجویان شود، تا قادر باشند با کیفیت بالایی مسئولیت مراقبت از بیماران خود را به عهده گیرند (۲۶). این واقعیت در سراسر دنیا شناخته شده است که برای عملکرد مؤثر به عنوان عضو مطمئن در گروه مراقبتی-پرستاران باید قاطعانه رفتار کنند. با در نظر گرفتن استرس‌های احتمالی که دانشجویان پرستاری در طی دوره آموزش تجربه می‌کنند، نیاز به کسب مهارت قاطعیت در دانشجویان پرستاری، همانند کارکنان این رشته، مهم است. رفتار قاطعانه باید از طریق روش‌های یادگیری تقویت شود و بهتر است دانشجویان پرستاری در طی دوره تحصیل خود رفتار قاطعانه را بیاموزند. اساتید پرستاری نقش اساسی در بهبود و ارتقای برنامه‌های آموزش قاطعیت

دیده نشد، شاید به ماهیت مطیع و تسلیم بودن این رشته در برابر رشته پزشکی برگردد که مانع از ابراز وجود مناسب حتی در دانشجویان پسر می‌شود و به تدریج تحلیل قاطعیت در رفتار را به همراه دارد (۲۴).

Petersen و Heppner به نقل از Bandura، داشتن تجربیات بزرگ را مؤثرترین راه برای ایجاد حس قوی خودکارآمدی ذکر کرده‌اند. از آن جایی که نتیجه اتکای بیشتر به خانواده، داشتن تجربه مستقل کم‌تر در حل مسایل است (۱۶)، از این رو خانواده‌ها باید به جای حل مشکلات برای فرزندان به آن‌ها مسئولیت داده و اجازه دهند خودشان مسایل را حل کنند (۲۰). از سوی دیگر ثابت شده است افرادی که به طور موفقیت‌آمیز با مشکلات مقابله می‌نمایند و از شیوه‌های مناسب حل مسأله استفاده می‌کنند افرادی هستند که خود را به مجموعه‌ای از مهارت‌های ارتباطی مجهز کرده‌اند. در واقع آموزش مهارت‌های ارتباطی در کاهش اضطراب اجتماعی، ارتقای مهارت‌های حل مسأله و افزایش اعتماد به نفس مؤثر است (۲۵).

از آنجایی که در این مطالعه نمره بالاتر نشان‌دهنده درک پایین‌تر از توانایی حل مسأله و بالعکس است، یافته‌های این مطالعه نشان داد بین امتیازات مهارت حل مسأله و امتیازات مهارت قاطعیت، همبستگی معکوس و معنادار وجود دارد ($r = -0.484$ و $p < 0.001$). به عبارت دیگر هرچه سطح مهارت حل مسأله بالاتر باشد، سطح مهارت قاطعیت نیز بالاتر است. نتایج مطالعه حاضر با یافته‌های مطالعه Guven در بین دانشجویان از رشته‌های مختلف تحصیلی در ترکیه همسو است (۲۶).

صورت گرفته است و حجم نمونه‌ها به ویژه جهت مقایسه در سال‌های مختلف کم بوده است، از طرفی مطالعه از نوع مقطعی بوده و نمی‌توان اثر عبور از سال‌های تحصیلی در سطح مهارت بررسی کرد. لذا انجام مطالعه‌ای طولی در مورد دانشجویان پرستاری دوره کارشناسی، همچنین مطالعه‌ای در سطح دانشگاه‌های علوم پزشکی مختلف در تهران و شهرستان‌ها جهت مقایسه و شناخت سطح درک از توانایی حل مسأله و قاطعیت و عوامل مؤثر بر آن پیشنهاد می‌شود.

تشکر و قدردانی

این مطالعه حاصل بخشی از طرح پژوهشی مصوب معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ایران به شماره ۴۱۰/م/ت می‌باشد. لذا بدین وسیله از همکاری و حمایت‌های ارزنده معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ایران تشکر و قدردانی می‌شود. همچنین پژوهشگران، تشکر قلبی خود را نسبت به دانشجویان کارشناسی پرستاری شرکت‌کننده در مطالعه اعلام می‌دارند.

برای دانشجویان دوره کارشناسی دارند (۹). اما به نظر می‌رسد در نظام آموزشی فعلی کشور، بیشترین تمرکز را بر ارایه برنامه‌های اختصاصی مربوط به رشته تحصیلی (محتوای مربوط به سرفصل‌های مصوب) داشته و از تعلیم مهارت‌های مختلف زندگی که برای موفقیت در زندگی فردی، اجتماعی و عرصه شغلی ضروری است غفلت شده است. محیط آموزشی باید با فراهم کردن فرصت تعلیم و تمرین مهارت‌های مختلف زندگی، دانشجویان را به توانمندی‌های مختلف از جمله مهارت حل مسأله و قاطعیت مجهز نماید. از آن جایی که همچون مطالعات قبلی انجام یافته، این مطالعه نیز نشان داد که سطح بالای مهارت قاطعیت با بالا بودن درک از توانایی حل مسأله همراه است، به نظر می‌رسد با تقویت مهارت قاطعیت به عنوان یکی از مهارت‌های زندگی می‌توان توانایی دانشجویان در حل مسأله و در نتیجه کارآمدی آن‌ها را به عنوان مراقبین بهداشتی ارتقا بخشید.

این مطالعه منحصرأ در دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ایران

منابع

- 1 - Mohammadpour Y. [The effect of outcome based training on nursing student's clinical competency in nursing and midwifery faculty of Tabriz]. MSc. Thesis, Faculty of Nursing and Midwifery, Tabriz University of Medical Sciences, 2007. (Persian)
- 2 - Valizadeh S. [Nursing student and graduated nurse's experiences of nursing bachelor program in Iran]. Ph.D Dissertation, Faculty of Nursing and Midwifery, Tabriz University of Medical Sciences, 2008. (Persian)
- 3 - Baumberger-Henry M. Cooperative learning and case study: does the combination improve students' perception of problem-solving and decision making skills? Nurse Educ Today. 2005 Apr; 25(3): 238-46.
- 4 - Shariatyar R. [Assessment of relationship between assertiveness and problem solving methods of BS students Tabriz University]. B.Sc Thesis, Faculty of Educational Psychology Sciences, 2004. (Persian)

- 5 - Lee MB, Brysiewicz P. Enhancing problem solving and nursing diagnosis in year III Bachelor of Nursing students. *Nurse Educ Today*. 2009 May; 29(4): 389-97.
- 6 - Roberts JD. Problem-solving skills of senior student nurses: an exploratory study using simulation. *Int J Nurs Stud*. 2000 Apr; 37(2): 135-43.
- 7 - Wang JJ, Lo CH, Ku YL. Problem solving strategies integrated into nursing process to promote clinical problem solving abilities of RN-BSN students. *Nurse Educ Today*. 2004 Nov; 24(8): 589-95.
- 8 - Moattari M, Abedi H, Amini A, Fathiazar E. [The effect of reflectivity on critical thinking skills of nursing students in Tabriz.]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2002; 4: 55-60. (Persian)
- 9 - Deltsidou A. Undergraduate nursing students' level of assertiveness in Greece: a questionnaire survey. *Nurse Educ Pract*. 2009 Sep; 9(5): 322-30.
- 10 - Dibayee M. [The effect of assertiveness education on nurse's burnout in Razi Hospital-Psychiatry]. MA Dissertation, Tehran University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, 2005. (Persian)
- 11 - Karagozoglu S, Kahve E, Koc O, Adamisoglu D. Self esteem and assertiveness of final year Turkish university students. *Nurse Educ Today*. 2008 Jul; 28(5): 641-9.
- 12 - Taghavi Larijani T, Sharifi Neiestanak ND, Aghajani M, Mehran A. [Assertiveness and anxiety in midwifery & nursing students]. *Hayat, Journal of School of Nursing and Midwifery, Tehran University of Medical Sciences*. 2009; 15(2): 61-72. (Persian)
- 13 - Begley CM, Glacken M. Irish nursing students' changing levels of assertiveness during their pre-registration programme. *Nurse Educ Today*. 2004 Oct; 24(7): 501-10.
- 14 - Huang YP. Exploring the validity of the problem solving inventory with Mexican American high school students. MA Dissertation, University of Missouri-Columbia, 2005.
- 15 - Altun I. The perceived problem solving ability and values of student nurses and midwives. *Nurse Educ Today*. 2003 Nov; 23(8): 575-84.
- 16 - Heppner PP, Petersen CH. The development and implications of a personal problem-solving inventory. *Journal of Counseling Psychology*. 1982; 29(1): 66-75.
- 17 - Khoshnavaye Foomani F. [Assessment of adolescent's life skills: Awareness, attitude and their action on ecstasy in the west of Tehran]. MSc. Thesis, Faculty of Nursing and Midwifery, Iran University of Medical Sciences, 2006. (Persian)
- 18 - Bahreini M. [Assessment of assertiveness education on self confidence and assertiveness of girl nursing students in faculty of Nursing and Midwifery of Boushehr]. MSc. Thesis, Tehran University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, 1997. (Persian)
- 19 - Yavuz G, Arslan C, Gulten DC. The perceived problem solving skills of primary mathematics and primary social sciences prospective teachers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2010; 2(2): 1630-1635.
- 20 - Uslu M, Girgin C. The effects of residential conditions on the problem solving skills of university students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2010; 2(2): 3031-3035.
- 21 - Largo-Wight E, Peterson PM, Chen WW. Perceived problem solving, stress, and health among college students. *Am J Health Behav*. 2005 Jul-Aug; 29(4): 360-70.
- 22 - Potur AA, Barkul O. Gender and creative thinking in education: A theoretical and experimental overview. *ITU ALZ*. 2009; 6(2): 44-57.
- 23 - Meyer SL, Murphy CM, Cascardi M, Birns B. Gender and relationships: beyond the peer group. *Am Psychol*. 1991 May; 46(5): 537-9.
- 24 - McCabe C, Timmins F. Teaching assertiveness to undergraduate nursing students. *Nurse Educ Pract*. 2003 Mar; 3(1): 30-42.
- 25 - Babapour Kheirodin J. [Effectiveness of communication skills training on the students' problem solving styles]. *Psychology Quarterly of Tabriz University*. 2008; 3(10): 1-16. (Persian)
- 26 - Guven M. An analysis of the vocational education undergraduate students' levels of assertiveness and problem-solving skills. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2010; 2(2): 2064-2070.

Relationship between Problem Solving and Assertiveness Skills among Nursing Students

Naiemeh Seyedfatemi* (Ph.D) - Zeinab Moshirabadi** (MSc.) - Leili Borimnejad*** (Ph.D) - Hamid Haghani**** (MSc.).

Abstract

Received: Jun. 2013

Accepted: Oct. 2013

Background & Aim: The nature of clinical practice has altered in recent years. It has been affected by different kinds of problem-solving models' so, the problem-solving skill is necessary in practice for nurse practitioners. Besides assertiveness is a critical element which persuades nurses and nursing students to establish good relationships and use their knowledge and professional skills effectively. The aim of this study was to assess the relationship between problem solving and assertiveness skills among undergraduate nursing students.

Methods & Materials: This was a descriptive correlational study. The study was carried out in the School of Nursing and Midwifery at Iran University of Medical Sciences. The study population included all students enrolled in the four-year nursing program in 2009-2010. Data were collected using the Heppner and Petersen's problem solving inventory and Rathus assertiveness schedule. Data were analyzed using the ANOVA, independent sample *t*-test and Pearson Correlation Coefficient tests in the SPSS.

Results: Three hundred and twenty two students participated in this study. The students' problem-solving skill (mean=89.5) and assertiveness (mean=12.1) were moderate. The study showed that last year students reported higher assertiveness skill than the freshmen ($F=2.85$ $P\leq 0.037$). The level of assertiveness was correlated with the level of problem-solving skill.

Conclusion: Educational programs should provide opportunities for nursing students to enhance life skills such as problem solving and assertiveness skills. Nursing schools should improve students' skills in clinical approaches to be better care professional.

Corresponding author:
Zeinab Moshirabadi
e-mail:
moshirabadizeinab@
yahoo.com

Key words: problem solving, assertiveness, education, nursing student

Please cite this article as:

- Seyedfatemi N, Moshirabadi Z, Borimnejad L, Haghani H. [Relationship between Problem Solving and Assertiveness Skills among Nursing Students]. *Hayat, Journal of School of Nursing and Midwifery, Tehran University of Medical Sciences.* 2013; 19(3): 70-81. (Persian)

* Center for Nursing Care Research, Dept. of Psychiatric Nursing, School of Nursing and Midwifery, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

** Educational Supervisor, Alavi Eye Hospital, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

*** Center for Nursing Care Research, Dept. of Pediatric Nursing, School of Nursing and Midwifery, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

**** Dept. of Biostatistics, School of Management and Information Technology, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran